

Modeller i 1:1. Lys kan ikke bare skales op og ned, og derfor er 1:1-modeller gode, når man skal undersøge lysindfald. Det er udgangspunkt for en workshop om dagslys på Kunstakademiets Arkitektskole.

Dagslys på dagsordenen

- alternativ metode baner vejen for arbejdet med dagslys

Forskere vil flytte grænserne for, hvordan man kan anvende dagslys. Med øvelser fra teaterverdenen, 1:1-modeller og studerende i workshops udvikler lektorerne Karina Mose og Karin Søndergaard fra Kunstakademiets Arkitektskole nye metoder til arbejdet med at bruge dagslys som en del af arkitekturen i fremtidens bygninger.

Af Trine Vu

I et hvidmalet rum uden dikkedarer går arkitektstuderende rundt mellem hinanden. Nogle haster af sted, som skal de nå en vigtig aftale. Andre slentrer. Ind imellem stopper nogle op, eller de sætter sig ned på en af de træstole, der udgør rummets møblement.

De studerende øver sig i at blive ekstremt opmærksomme på rummets dagslysforhold, og for at fremme fordybelsen følger de nogle bevægelsesmønstre, som lektor Karin Søndergaard løbende giver dem instrukser om. Det kan for eksempel være, at de

skal arbejde med tre tempi – gå hurtigt, gå langsomt og stå stille – i deres undersøgelse af rummet. Karin Søndergaard bevæger sig rundt mellem de studerende og tilpasser sine instrukser i forhold til et komplekst samspil mellem det, de studerende skal undersøge, og hvordan gruppen bevæger sig i rummet.

Metoden anvendes blandt andet som en del af en workshop, som Karin Søndergaard og arkitekt og lektor Karina Mose – begge fra Kunstakademiets Arkitektskole – står bag. De studerende lærer nye metoder til at arbejde med dagslys, og samtidig bruger forskerne resultaterne af workshoppen som empiri og cases i deres forskning i, hvordan man kan arbejde med dynamiske lysrum og udvikle brugen af dagslys i arkitekturen.

Det vigtige dagslys

”Vi prøver at flytte grænserne for, hvad man egentlig kan i brugen af det gratis dagslys. I øjeblikket er valgmulighederne for ovenlys stort set begrænset til et udvalg af plastickupler og almindelige ovenlysvinduer, og det synes vi er fattigt i forhold til, hvad man burde kunne. Derfor vil vi udvikle nogle metoder, som arkitekterne kan anvende til at koble det arkitektoniske rum med

Kropslig fornemmelse. For at lære at blive ekstra opmærksomme på, hvordan dagslys påvirker et rum, deltager de studerende i en øvelse, hvor lektor Karin Søndergaard løbende instruerer dem i, hvordan de skal bevæge sig i rummet. Metoden *performativt engagement* bygger på, at man undersøger sine omgivelser med hele sit selv.

dagslysindtaget”, siger Karina Mose og forklarer, at forskningen i dagslys handler om både at sikre større menneskelig trivsel og bæredygtighed i energiforbruget i fremtidens bygninger.

Dagslysets dynamik og naturlige foranderlighed virker nemlig stimulerende på mennesker, og derfor gælder det ifølge Karina Mose om at bruge dagslyset bedst muligt i de indendørsrum, hvor mennesket i dag bruger det meste af sin tid.

Karina Mose er uddannet arkitekt, og hendes mål med forskningen er samtidig at bidrage til, at arkitekter bliver dygtigere til at arbejde med dagslys og derved fastholde lyset som et væsentligt arkitektonisk element.

”Arkitekters opgave er, at skabe fysiske rammer, der er både sunde og oplevelsesrige at færdes og opholde sig i. Her spiller dagslys en stor rolle, og derfor er det vigtigt, at projekteringen og brugen af dagslys ikke bliver reduceret til et energiteknisk element”, forklarer Karina Mose.

Fra følelser til konkrete rum

Mens de arkitektstuderende går rundt i rummet og koncentrerer sig om lysindfaldet, sidder Karina Mose på sidelinjen og registrerer med fotosekvenser deres adfærd.

”Jeg forsøger at udpege, hvad de reagerer på, og når øvelsen er færdig, beder jeg dem omsætte det, de følte i bestemte situationer, til et nyt lysrum. Det er svært, men det er lige præcis det, en arkitekt skal kunne: Omsætte en oplevelse eller en følelse til konkrete rum,” siger Karina Mose og forklarer, at øvelsen netop gør de studerende bevidste om, hvad de fysisk kan gøre for at etablere noget særligt i et rum.

Metoden, som Karina Mose og Karin Søndergaard bruger, har Karin Søndergaard udviklet. Hun kalder den ’performativt engagement’, og forklarer, at den bygger på, at man bruger hele sin psykofysiske bodymind som måleapparat.

”At arbejde psykofysisk vil sige, at du er involveret og undersøger verden og sine omgivelser med hele dit selv. Du sidder ikke ned og tænker, men instrumentaliserer dig selv,” forklarer Karin Søndergaard.

Hun er oprindelig uddannet installations- og performancekunstner, og hun forklarer, at målet med øvelsen er at opnå en meget koncentreret tilstedeværelse, ligesom man som kunstner oplever, når man optræder.

”Fra den performende position oplever du verden på en meget intens måde, fordi du hele tiden er utroligt opmærksom på, hvordan du bevæger dig i et rum i forhold til objekter, andre mennesker og lys. Fordi man er psykofysisk involveret i oplevelsen og hele tiden er opmærksom på både tilskueren, rummet, og det tekniske inden for sin egen optræden, udvikler man som performer en særlig koncentration – en tilstand af højere opmærksomhed,” siger Karin Søndergaard.

Hun forklarer metoden ved at sammenligne den med det at tegne:

”Når man tegner, træner man sit øje til at se verden meget præcist, og man opbygger en særlig opmærksomhed om det visuelle. På samme måde træner vi med ’performativ engagement’ de studerende til at opleve et rum mere intenst. De får en metodisk tilgang, som de kan tage med sig ud i andre rum.”

Dagslysdiskokugle. På workshoppen blev der blandt andet eksperimenteret med dynamiske ovenlysinde, hvor vinden får lyset i rummet til hele tiden at ændre sig. Modellen her blev døbt dagslysdiskokuglen og gav ifølge lektor Karina Mose både den dynamik i rummet og et poetisk og smukt lys.

Dagslysdiskokuglen

På workshoppen arbejder forskerne og de studerende med modeller af rum bygget i størrelsesforholdet 1:1, og de har blandt andet udarbejdet modeller for dynamisk ovenlys.

Karina Mose fortæller, at man i LED-lys-branchen er begyndt at implementere store armaturer, som efterligner himlen med for eksempel skyer der bevæger sig, i rummet. Det får lysniveauet til hele tiden at forandre sig i rummet, og det gør - ifølge producenterne - rummet sundere at opholde sig i.

”Vi vil skabe naturlige ovenlysinde med samme effekt, og vi har derfor undersøgt, hvordan vi kan mime en herlig dag med skyer og sol, så vi kan bruge det til alle de der gråvejrsdage, som bare gør os triste. Sammen med de studerende har vi udarbejdet en model for dynamiske ovenlysinde, hvor vinden påvirker lysindtaget, så lyset i rummet hele tiden ændrer sig - man udnytter vejret uden for til at få en interessant lysætning indenfor. Modellen blev døbt dagslysdiskokuglen og gav på samme tid dynamik i rummet og et meget poetisk og smukt lys,” fortæller Karina Mose og tilføjer, at modellen ikke bruger el og derfor også lever op til princippet om bæredygtighed.

Fra 1:1 til 1:20

Dagslysdiskokuglen blev til i de arkitektstuderendes arbejde i 1:1-modellen af et lysrum. Men da det som arkitekt er umuligt at arbejde med modeller i størrelsesforholdet 1:1, bruger Karina Mose samtidig en stor del af sine forskningstimer på at udvikle metoder, der kan gøre det muligt at aflæse lysforholdene i et byg-

geri ud fra en model i størrelsesforholdet 1:20 eller 1:50, der er mere egnet til arkitekternes projekteringsarbejde.

”Udfordringen er, at man ikke bare kan skalere lyset op eller ned. Vi kan se, at de lysregistreringer, vi laver i 1:1 er meget anderledes end de registreringer, vi laver i 1:20, og i øjeblikket har jeg ikke et svar på, hvordan man kan løse det problem. Men mit mål er at udvikle metoder, der kan oversætte de oplevelser, man i 1:1 har med hele sin krop, til en repræsentation i f.eks. 1:20, sådan at man ikke er nødt til at bygge en mock-up hver gang,” siger Karina Mose.

En ny måde at arbejde på

Metoden 'performativt engagement' er ny i arkitektsammenhæng, og selv om nogle af øvelserne kan virke fremmede i forhold til, hvad arkitektstuderende er vant til, er Karin Søndergaard og Karina Mose ikke i tvivl om, at der er brug for det tværfaglige samarbejde og udvikling af nye tilgange.

”Når man kombinerer de her to verdener i et forskningsprojekt, sker der noget helt nyt. Metoden bruger menneskene på helt andre måder, end jeg har arbejdet med tidligere, det er meget følelsesmæssigt,” siger Karina Mose, og Karin Søndergaard supplerer:

”Det er ret fantastisk at arbejde med arkitekter, fordi der er nogle ting i de rumlige fænomener, de umiddelbart bare forstår. De er ganske enkelt rigtig gode til at gå ind i en koncentration omkring krop og rumlighed.” »»»

Om forskerne og workshoppen

Karina Mose har som praktiserende arkitekt og designer blandt andet arbejdet med detaljeprojektering af museums- og kirkerum samt udvikling af nyt vejudstyr. Siden 2001 har hun været lektor ved Kunstakademiets Arkitekt-skole. Ud over forskningsprojektet med dagslys underviser hun i arkitektur, design og industriel formgivning på bachelor- og kandidatniveau.

Karin Søndergaard er uddannet installations- og performancekunstner og har en stor værkproduktion bag sig. I sin ph.d.-projekt arbejdede hun bl.a. med kompositionen af lysrum og havde fokus på, hvordan vi responderer på rumlige forhold. Siden 2010 har hun været ansat på Kunstakademiets Arkitekt-skole som lektor og leder af skolens lyslaboratorium.

Ovenlysvinduesfirmaet VELUX sponsorerer workshoppen med forskerne og de arkitektstuderende, som første gang blev holdt i 2010, og firmaet samarbejder med forskerne om projektet.

Nøgleord: Dagslys, lys, rum, arkitektur, kroppen, metodeudvikling

CENTER FOR DESIGNFORSKNING

Center for Designforskning er Uddannelsesministeriets paraplyorganisation for designforskningen ved Arkitekt-skolen Aarhus, Designskolen Kolding, Kunstakademiets Arkitekt-skole og Kunstakademiets Designskole. Center for Designforskning bidrager til at opbygge og styrke dansk designforskning, til at formidle viden og til netværksdannelse nationalt og internationalt mellem forskningsinstitutioner, virksomheder og offentligheden.

MIND DESIGN

Center for Designforskning udgiver hver måned netmagasinet Mind Design på dansk og engelsk. Netmagasinet bringer artikler om udviklingen inden for designforskningen og formidler forskningens resultater til såvel forskere som praktikere og andre interesserede. Magasinet er gratis. Gengivelse tilladt med angivelse af kilde. Se mere på www.dcdr.dk/dk/minddesign

Danish Centre for Design Research
Philip de Langes Allé 10
1435 København K
ISSN: 2245-1072

+45 32 68 63 68
dcdr@dcdr.dk
www.dcdr.dk